

ΤΑ ΗΘΗ ΚΑΙ Η ΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΣΠΑΡΤΗ

Αθήναι, Σεπτέμβριος 2015

Ελευθέριος Διαμαντάρας

Αρκετοί ξένοι καθώς και Έλληνες μελετητές της Αρχαίας Ελληνικής ιστορίας και γραμματολογίας, ισχυρίζονται είτε από άγνοια είτε σκόπιμα, ότι η ευρεία Ελληνική Χερσόνησος δεν εκατοικείτο από ομοιογενή πληθυσμό.

Ουδέν αναληθέστερο, διότι δεν έχουν κατανοήσει τους αρχαίους ιστορικούς και άλλους συγγραφείς όπως ο Ηρόδοτος, ο Θουκυδίδης, ο Ισοκράτης, ο Ξενοφών και πολλοί άλλοι, οι οποίοι έχουν αναφερθεί διεξοδικά σε αυτό το θέμα και όλοι συμφωνούν στο γηγενές, στην κοινή προέλευση, στην κοινή καταγωγή και στην ομοεθνία των Ελλήνων. Σαν παράδειγμα των ισχυρισμών τους, φέρουν τις διαφορές που υπήρχαν σε κοινωνικές εκδηλώσεις και στην μεθοδολογία της αγωγής των νέων μεταξύ των πόλεων-κρατών, ιδιαίτερα δε μεταξύ των Αθηνών και της Σπάρτης, κρίνοντας κυρίως από τον διαφορετικό τρόπο διακυβερνήσεως και της αγωγής των νέων.

Αγνοούν, ή σκόπιμα αγνοούν ότι βασικός παράγων της διαμορφώσεως των ηθών και εθίμων κάθε τόπου καθώς και ο τρόπος ζωής των κατοίκων του, προσαρμόζεται στο περιβάλλον, στο επικρατούν κλίμα και στον φυσικό πλούτο της περιοχής, ο οποίος ρυθμίζει και τα παραγόμενα αγαθά.

Όσοι ενδιαφέρονται και αγαπούν το Έθνος μας, γνωρίζουν ότι έχει τέσσερα διαχρονικά ισχυρά θεμέλια, τα οποία οφείλουμε να τα προβάλλουμε: Το **Όμαιμον**, το **Ομόγλωσσον**, το **Ομόθησκον** και το **Ομότροπον** δηλαδή, την κοινή καταγωγή και γλώσσα, την ίδια θρησκεία, καθώς επίσης τα κοινά ήθη και έθιμα τα οποία χαρακτηρίζουν και αναδεικνύουν τις παραδόσεις και τον πολιτισμό κάθε φυλής και λαού.

Τούτο, είχε μελετηθεί και προσδιορισθεί ήδη πριν από χιλιάδες χρόνια, από τον πατέρα της Ιστορίας Ηρόδοτο: **«Τὸ Ἑλληνικόν, ἐὸν ὁμαιμόν τε καὶ ὁμόγλωσσον, καὶ θεῶν ἰδρύματά τε κοινὰ καὶ θυσίαι, ἥθεά τε ὁμότροπα».**

Μπορεί στην διαχρονική πορεία του Ελληνισμού να μην είχαμε πάντοτε Κράτος, δηλαδή δική μας Αρχή και Διοίκηση, υπήρχε όμως πάντοτε το Έθνος και η Πατρίδα μας, σε πείσμα των κατακτητών και των εχθρών του Ελληνισμού, που δεν μπόρεσαν να τα καταλύσουν.

Παραθέτω ένα απόσπασμα από το μνημειώδες κείμενο του Πανηγυρικού του Ισοκράτη, στο οποίο δίνει την απάντηση σε κάθε κακόβουλο:

24). *Ταύτην γὰρ οἰκοῦμεν οὐχ ἑτέρους ἐκβαλόντες οὐδ' ἐρήμην καταλαμβάντες οὐδ' ἐκ πολλῶν ἔθνῶν μιγάδες συλλεγέντες, ἀλλ' οὕτω καλῶς καὶ γνησίως γεγόναμεν ὥστ' ἐξ ἧσπερ ἔφυμεν, ταύτην ἔχοντες ἅπαντα τὸν χρόνον διατελοῦμεν, αὐτόχθονες ὄντες καὶ τῶν ὀνομάτων τοῖς αὐτοῖς οἷσπερ τοὺς οἰκειοτάτους τὴν πόλιν ἔχοντες προσειπεῖν.* 25). *μόνοις γὰρ ἡμῖν τῶν Ἑλλήνων τὴν αὐτὴν τροφὸν καὶ πατρίδα καὶ μητέρα καλέσαι προσήκει. καίτοι χρῆ τοὺς εὐλόγως μέγα φρονοῦντας καὶ περὶ τῆς ἡγεμονίας δικαίως ἀμφισβητοῦντας καὶ τῶν πατριῶν πολλάκις μεμνημένους τοιαύτην τὴν ἀρχὴν τοῦ γένους ἔχοντας φαίνεσθαι.* «Ισοκράτης «Πανηγυρικός», (24-25).

Προσαρμογή:

24). Στη χώρα αυτή κατοικούμε χωρίς να διώξουμε άλλους· ούτε τη βρήκαμε έρημη· ούτε και μαζευτήκαμε εδώ πέρα ανάμικτοι από διάφορα έθνη. Είναι τόσο ωραία και γνήσια, λέω, η καταγωγή μας, ώστε εκεί που γεννηθήκαμε, εκεί και κατοικούμε χωρίς καμιά διακοπή, διότι είμαστε **Αυτόχθονες**. 25). Έτσι μπορούμε να ονομάσουμε την πόλη μας με τις ίδιες τρυφερές λέξεις που χρησιμοποιούμε για τους στενούς μας συγγενείς. Μονάχα εμείς δηλαδή από τους Έλληνες, έχουμε το δικαίωμα να την αποκαλέσουμε τροφό, πατρίδα, μάνα. Και αλήθεια πρέπει να είναι σε θέση να

προβάλουν μία τόση λαμπρή καταγωγή αυτοί που έχουν εύλογη περηφάνια, διεκδικούν την ηγεμονία με το δίκιο τους και αναφέρονται συχνά στο παρελθόν τους. (24-25).

Βασικό συστατικό στοιχείο της κοινωνικής και της ατομικής ζωής του Σπαρτιατικού λαού, υπήρξε η λιτότητα και το **Μηδέν Ἄγαν** – καμία υπερβολή. Η λιτότητα, ήταν ένα στοιχείο αποδεκτό και ταυτισμένο με τους Δωριείς, η οποία κυριαρχούσε σε όλες ανεξαιρέτως τις εκφάνσεις του δημόσιου αλλά και του ιδιωτικού βίου των Λακεδαιμονίων.

Οι ιδιαιτερότητες των ηθών, των εθίμων, της παιδείας και όλης της εν γένει ζωής, ξεχώριζαν και αναδεικνυαν την Σπάρτη έναντι των άλλων Ελληνικών πόλεων – κρατών, και δεν ήταν η γλώσσα, η θρησκεία, ή ακόμα και τα δοξαστικά στοιχεία τα οποία ήσαν σε γενικές γραμμές όμοια με τον υπόλοιπο αρχαίο Ελληνικό κόσμο. Ήταν ένα μοναδικό ήθος και μία ανώτερη φιλοπατρία, η οποία διαπότιζε όλες τις πτυχές του Λακωνικού βίου, καθώς και του ιδιαίτερου πολιτικού συστήματος διακυβερνήσεώς της, το οποίον παρέμενε σταθερό επί πολλούς αιώνες. Αυτά οφείλονταν κατά ένα μεγάλο ποσοστό στην **Νομοθεσία - Μεγάλη Ρήτρα του Λυκούργου**, του πρωτοπόρου παγκοσμίως πολιτικού και νομοθέτη Λυκούργου.

Θεωρώ σκόπιμο για τους αναγνώστες, να αναφέρω μερικά στοιχεία για την Σπάρτη και τον Λυκούργο, τα οποία αναφέρουν οι ιστορικοί της αρχαιότητας, Ηρόδοτος, Πλάτων, Αριστοτέλης, Πausanias, Πλούταρχος και άλλοι.

Από τον 8^ο έως και τον 6^ο π.Χ. αιώνα, κυριαρχούσα πολιτεία στον ευρύτερο Ελληνικό χώρο, ήταν η Σπάρτη. Το καθεστώς της Σπάρτης αποδιδόταν στον νομοθέτη Λυκούργο με τους αυστηρούς αλλά δίκαιους νόμους που ήσαν υποχρεωτικοί για όλους, και σε αυτούς στηριζόταν όλο το σύστημα που ονομαζόταν «**Οι νόμοι του Λυκούργου**». Ο Λυκούργος, έζησε περίπου στα 800 π.Χ. Κατά τον Ηρόδοτο, υπήρξε επίτροπος του βασιλέως Λεωβώτου και καταγόταν από τον κλάδο των Αγιαδών. Αντίθετα ο Αριστοτέλης (Αριστ. Πολ. Β. 10-15), τον παρουσιάζει ως επίτροπο του βασιλέως Χαρίλλου ή Χαρίλαου, με την καταγωγή του από το γένος των Ευρυποντιδών, και οι δύο μεγάλοι ιστορικοί δεν αμφισβητούν την ιστορικότητα του μεγάλου πολιτικού και νομοθέτη.

Η λέξη **Νόμος** είχε στην αρχαιότητα πλατύτερη έννοια από αυτήν που έχει σήμερα. Περιελάμβανε ήθη, έθιμα και συνήθειες που έπρεπε να τηρηθούν, έστω και εάν δεν ορίζονταν με διατάξεις και επιβάλλονταν σε όλους από την δημόσια αρχή. Οι νόμοι της Σπάρτης που αποδίδονται στον Λυκούργο, ήσαν **κανόνες** και είχε αξιώσει από τους Σπαρτιάτες να τους τηρούν απαρεγκλίτως: «**Εφύλαξε ταύτα**

μή παραβαίνειν, φρόντισε ότι δεν θα τους παρέβαινε κανείς» (Ηροδ. 1.65.5).

Οι σκληροτράχηλοι Δωριείς της Σπάρτης ενωμένοι, άρχισαν να επεκτείνονται μετά την εποχή του Λυκούργου. Η Πολιτεία της Σπάρτης οφείλει πολλά από το ένδοξο μεγαλείο της, στους νόμους που θέσπισε ο Λυκούργος για τους Λακεδαιμονίους. Ωστόσο, την ευνομία που ευλαβικά προσέφερε στην Πολιτεία, την πλήρωσε με την αγανάκτηση των πλούσιων πολιτών της και, λίγο έλειψε ακόμη και με την ίδια του τη ζωή. Αναφέρεται χαρακτηριστικά στη βιογραφία του, που παραθέτει ο Πλούταρχος Λυκ. 116. 55-56, το χτύπημα που δέχτηκε ο Λυκούργος στο πρόσωπο, από την βακτηρία του πλούσιου Σπαρτιάτη Άλκανδρου έπειτα από καταδίωξη, διότι τους είχε καταργήσει όλα τα προνόμια και τα πλούτη τους.

Ένα από τα βασικά στοιχεία της ευνομίας της Πολιτείας της Σπάρτης, ήταν και η κοινή παιδεία, την οποία παρέιχε σε όλα ανεξαιρέτως τα τέκνα της. Όσο διατηρήθηκε «**ζώσα η Μεγάλη Ρήτρα του Λυκούργου**» και οι παραδόσεις της Σπάρτης, κανένας ξένος κατακτητής δεν κατάφερε να υποδουλώσει την Σπάρτη.

Πάντοτε προκαλούσε απορία αλλά και τον φθόνο των υπολοίπων πόλεων- κρατών, πώς κατάφερναν οι πέντε πλινθόκτιστες κόμες, που αποτελούσαν την πόλη της Σπάρτης, οι οποίες ενώ δεν περιβάλλονταν από κανένα προστατευτικό οχυρωματικό τείχος, να είναι ελεύθερες και να ηγούνται για μεγάλο χρονικό διάστημα όλων των άλλων Ελληνικών πόλεων - κρατών. Σημειώνω ότι ήταν η μοναδική πόλη - κράτος όχι μόνο του Ελληνισμού, αλλά και των άλλων κρατών της Μεσογείου και της Ασίας, που δεν διέθετε καμία οχύρωση, διότι στηριζόταν στην ελευθερία, στην φιλοπατρία και στο αξιόμαχο των κατοίκων της.

Η Σπαρτιατική φιλοσοφία και ο τρόπος ζωής ανεδείκνυαν και προέβαλαν την σιωπή και την ολιγολεξία έναντι του κενού λόγου, την απλότητα αντί των περιττών, την ακρίβεια αντί της ασάφειας και του πλατειασμού - «**Τό Λακωνίζειν εστί φιλοσοφείν**». Επίσης, η Σπάρτη είχε τοποθετήσει την ελευθερία, την ισότητα και την αδελφοσύνη στο επίκεντρο των ηθικών αρχών του συστήματος των κοινωνικών και ατομικών αξιών. Η αγάπη για την ελευθερία υπήρχε σε όλες τις αρχαίες Ελληνικές δημοκρατίες, αλλά η έμφαση στην ισότητα και την αδελφοσύνη, έκανε την Σπάρτη να ξεχωρίζει και να υπερτερεί από τις άλλες.

Δεν υπάρχει κάποια σαφής ένδειξη όσον αφορά την προέλευση της έμφασης στην σιωπή, την απλότητα και την ακρίβεια, πιθανότατα

είχε Δωρικές ρίζες. Η Δωρική αρχιτεκτονική για παράδειγμα, είναι η απλούστερη από τους τρεις Ελληνικούς αρχιτεκτονικούς ρυθμούς, όμως είναι συγχρόνως και η πλέον ισχυρή. Ωστόσο, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι από τον 5^ο αιώνα π.Χ., η Σπάρτη είχε καλλιεργήσει μία παράδοση συνειδητής προτίμησης στην σιωπή και στην απλότητα, παρά στην ευγλωττία και στο κάθε περιττό.

Αυτό που συχνά παραβλέπεται από τους σύγχρονους ερευνητές, τους σχολιαστές και τους εκπαιδευτικούς είναι ότι, η σιωπή που καλλιεργήθηκε στη Σπάρτη δεν ήταν η σιωπή του φόβου ή του τρόμου, αλλά του σκεπτόμενου ανθρώπου, που αναγνώριζε ότι είναι σοφό να σκεφθεί πριν ομιλήσει και έπαιρνε τον λόγο μόνον όταν είχε να πει κάτι αξιόλογο. Αυτή είναι η ουσία της Σπαρτιατικής ρητορικής και η αιτία που είχε τόσο πολύ επαινεθεί από φιλόσοφους όπως ο Σωκράτης, ο Πλάτων, ο Αριστοτέλης, ο Θουκυδίδης και άλλοι. Στις σημερινές κοινωνίες και στην εκπαίδευση, δεν διαπιστώνουμε να συμβαίνει κάτι παρόμοιο, εκτός από ορισμένα κλειστά φιλοσοφικά συστήματα, τα οποία αντιγράφουν και τελούν μερικώς τα αρχαία Ελληνικά Μυστήρια.

Η Σπαρτιατική νομική και κοινωνική μεταρρύθμιση, καθιστούσε όλους τους Σπαρτιάτες ίσους και ομότιμους, αποθαρρύνοντας οτιδήποτε μπορούσε να ευνοήσει κάποιον πολίτη έναντι των υπολοίπων. Η Σπάρτη ήταν η πρώτη πόλη – κράτος που θέσπισε στρατιωτική στολή, αποτελούμενη από πορφυρούς χιτώνες και μανδύες, για να μην φαίνεται το αίμα από τους τραυματισμούς, καθώς και ομοιόμορφες ασπίδες με το σύμβολο (Λ) λάμδα. Οι Σπαρτιάτες επίσης είχαν την ίδια κόμμωση, τα αγόρια στην αγωγή είχαν ξυρισμένο κεφάλι, οι νέοι άνδρες κοντά μαλλιά και οι άνδρες ηλικίας άνω των τριάντα, μακριά μαλλιά πλεγμένα. Κατά το δεύτερο ήμισυ του 5^{ου} αιώνα, οι καλλιτεχνικές αναπαραστάσεις των Σπαρτιατών δείχνουν ότι, την τακτοποιημένη εμφάνιση της αρχαϊκής περιόδου, είχε αντικαταστήσει μία ατημέλητη ροπή.

Η αποστολή του κάθε άρρενα στην Λακωνική Πολιτεία, ήταν να εκπαιδευθεί κατά τρόπο ώστε να γίνει ένας καλός στρατιώτης, της δε γυναίκας, να ανταποκριθεί στον φυσικό της προορισμό, που ήταν η εκπλήρωση του καθήκοντος της καλής μητέρας, με την ανατροφή καλών νέων οι οποίοι θα εξελίσσονταν σε καλούς στρατιώτες, διότι κύρια παραδοχή και σκοπός των Λακεδαιμονίων ήταν ότι, ο Σπαρτιάτης ανήκει στην πατρίδα του, η οποία ήταν υπεύθυνη για την αγωγή του, την εκπαίδευσή του και εν γένει για την διαβίωσή του.

Η απλότητα στην ένδυση, στην αρχιτεκτονική και στην τέχνη, ήταν μία φυσική έκφραση της θεμελιώδους φιλοσοφίας ότι «**οὐκ ἐν τῷ**

πολλῶ τὸ εὖ», και ὅτι η σαφήνεια εἶναι προτιμότερη ἀπὸ την ασάφεια και την αοριστολογία. Πρέπει να αναφερθεῖ ὅτι η Σπαρτιατική ἐνδυση και αρχιτεκτονική, ἦσαν ἀπλούστερες ἀλλὰ ὄχι πρωτόγονες. Η εργονομία, η λειτουργικότητα και το ιδανικό, δεν ἀπεμπόλησαν και δεν περιφρόνησαν το κάλλος. Οι κατοικίες ὄλων των Σπαρτιατῶν ἦσαν ἀπλές και λιτές, τις κατασκεύαζαν μόνον με ἓναν πέλεκυ και ἓνα πριόνι. Η χλιδή ἦταν ἀγνωστη στη Σπαρτιατική κοινωνία με ἀποτέλεσμα να μην ὑπάρχει διαφθορά. Οι γυναῖκες δεν εἶχαν κοσμήματα, ἐνῶ και η κραιπάλη ἦταν ἀγνωστη στα Λακωνικά ἤθη.

Οι Λάκωνες ἦσαν λιτοὶ τόσο στη ζωὴ ὅσο και στον θάνατο, η ταφή των νεκρῶν ἦταν ἀπλή, τύλιγαν το σῶμα του νεκροῦ με ἓνα ἀπλὸ ὕφασμα και το ἐνταφίαζαν σε ἓνα ἀπλὸ και ἀπέριττο τάφο μέσα στην πόλη ἢ λίγο ἔξω ἀπὸ αὐτήν. Δεν ἐφτιαχναν μνημεῖα και οὐτε ἀνέγραφαν κάτι για τον νεκρὸ, ἐκτὸς ἐὰν ο ταφεῖς ἦταν ἱερέας και εἶχε πέσει σε πεδίο μάχης. Εξαίρεση ὑπῆρχε μόνον για τους βασιλεῖς της Σπάρτης στους οποιους ἀνήγειραν πλούσια ταφικά μνημεῖα. Ἰδιαίτερα ονομαστός και περικαλλής ἦταν ο τάφος του Λεωνίδα, ὅταν μετέφεραν και ἔθαψαν τα οστά του στην Σπάρτη.

Όλοι οι ἐνήλικες πολῖτες εἶχαν ἰσχυροὺς πολιτικούς και κοινωνικούς μεταξύ τους δεσμούς, μέσω των τριῶν ἀνεξάρτητων θεσμῶν με τις ἀκόλουθες ἰδιαιτερότητες:

Α). Βασικά ὅλα τα ἄρρενα τέκνα των πολιτῶν ἦσαν ὑποχρεωμένα να παρακολουθήσουν το δημόσιο κοινὸ εκπαιδευτικὸ σύστημα, την περίφημη **Σπαρτιατικὴ Αγωγή**, ἀπὸ τα ἐπτὰ ἔως και τα εἴκοσι χρόνια τους.

Β). Όλοι οι ἄρρενες πολῖτες μεταξύ 21 και 60 ἐτῶν ἦσαν οἰονεῖ στρατευμένοι και ετομοπόλεμοι. Ὑπῆρχε μία διάκριση μεταξύ των νέων σε ηλικία ομάδων, που ἦσαν ὑποχρεωμένοι να ζουν σε στρατώνες και τελούσαν σε ἐνεργὸ υπηρεσία. Οι μεγαλύτεροι εἶχαν την δυνατότητα να μένουν στις οἰκίες τους, ὅμως ἦσαν ὑποχρεωμένοι να εἶναι ἔτοιμοι ἀνὰ πάσα στιγμή να μεταβούν στον καθορισμένο στρατῶνα, δημιουργώντας με αὐτὸν τον τρόπο ἓνα εἶδος ἀμεσης και ετομοπόλεμης ἐφεδρείας.

Γ). Κάθε Σπαρτιάτης ὠφείλε να ἀνήκει σε ἓνα ἀπὸ τα κοινὰ **Συσσίτια - Φειδίτια - Ἀνδρεία**. Ἐπρόκειτο για ἐσπερινὰ κοινὰ γεύματα στα οποία συμμετείχαν ὑποχρεωτικά ἄνδρες κάθε ηλικίας στα πλαίσια ἐνός κοινωνικὸ ἢ θρησκευτικὸ ἐθιμοτυπικὸ, ἐκτὸς ἐὰν ἀπουσίαζε δικαιολογημένα. Τα **Φειδίτια** ἦσαν συνεστιάσεις στρατοπέδου, δηλαδή ἓνας ἀμεσος πολιτικο-στρατιωτικὸς θεσμὸς ο οποίος στόχευε στην τόνωση των δεσμῶν μεταξύ των πολιτῶν.

Επίσης οι συμμετέχοντες όφειλαν να παρέχουν ποσότητες τροφών από τα κτήματά τους για την λειτουργία των κοινών γευμάτων.

Υπάρχουν αναφορές ότι ετελούντο **Φειδίτια** στην Κρήτη καθώς και σε άλλες περιοχές της Ελλάδος. Ο κάθε Σπαρτιάτης είχε την δυνατότητα να επιλέξει ο ίδιος την ομάδα στην οποία ήθελε να ενταχθεί, τα μέλη της ομάδας ψήφιζαν προκειμένου να εγκρίνουν ή να απορρίψουν τον αιτούντα. Σημειώνω ότι η άσκηση ενός βέτο από υπάρχον μέλος, ήταν αρκετή για να απορριφθεί και να μην γίνει δεκτό το υποψήφιο μέλος στην ομάδα. Η αδικαιολόγητη απουσία από τις συγκεντρώσεις επέφερε πρόστιμο, από το οποίο δεν είχαν εξαιρεθεί ούτε οι βασιλείς. Οι λόγοι απουσίας ήσαν σοβαροί και ποικίλοι, από τον πόλεμο και το κυνήγι μέχρι την συμμετοχή σε Ολυμπιακούς Αγώνες.

Σύμφωνα με τον Ιεροφάντη και συγγραφέα Πλούταρχο (Λυκούργος, 12. 3) τα κοινά γεύματα επιβάρυναν τον κάθε έναν από τους πολίτες, στη Δωρική διάλεκτο ονομάζονταν «**Ανδρεία**», διότι απευθύνονταν αποκλειστικά στον ελεύθερο άρρενα πληθυσμό. Στα Φειδίτια παρασκεύαζαν και πρόσφεραν τον «**Μέλανα Ζωμό**» η δε συμμετοχή τους σε αυτά ήταν απαραίτητη προϋπόθεση για την απονομή σε κάθε Λάκωνα των πολιτικών του δικαιωμάτων. Ο λιτός αυτός βίος, σφυρηλάτησε το σωματικό και το ψυχικό σθένος των Σπαρτιατών, επιτυγχάνοντας τη σκληραγώγησή τους και την αντοχή τους, σε πολύ σκληρές συνθήκες.

Η υποχρέωση των Σπαρτιατών να δειπνούν μακριά από τις οικογένειές τους, δεν ήταν διασπαστική της οικογενειακής ενότητας όπως τονίζουν μερικοί. Αντίθετα, ο τρόπος και ο ρυθμός της ζωής του κάθε Σπαρτιάτη ενίσχυε τις οικογενειακές σχέσεις, διότι το ανδρόγυνο στο μέσον της ημέρας μοιραζόταν το οικιακό περιβάλλον. Οι κοινοί δεσμοί του σχολείου, του στρατού και της ομάδας, είχαν σκοπό να κρατήσουν την κοινωνία ενωμένη και όχι διαιρεμένη σε φατρίες, δίχως να παραμελούν ή να αντικαθιστούν τους οικογενειακούς δεσμούς, όπως κακώς ισχυρίζονται κάποιοι μελετητές.

Τα στρατιωτικά καθήκοντα του κάθε Σπαρτιάτη δεν ήσαν καταναγκαστικά όπως τα παρουσιάζουν, συγκρινόμενα και με τις σύγχρονες στρατιωτικές θητείες σε μακρινά θέατρα πολέμου, που κρατούν τους άνδρες μακριά από τις οικογένειές τους για μεγάλα χρονικά διαστήματα. Μέχρι την έναρξη του Πελοποννησιακού πολέμου το 431 π.Χ., οι εχθροπραξίες ήσαν τοπικού χαρακτήρα και αφορούσαν την πορεία, την σύγκρουση με τον εχθρό σε ανοιχτή πεδιάδα και την επιστροφή στην Σπάρτη και στις οικίες τους, σε ένα χρονικό διάστημα μερικών εβδομάδων. Συνήθως, οι περισσότερες

εκστρατείες δεν διαρκούσαν περισσότερο από έναν με δύο μήνες και προγραμματιζόταν μετά την συγκομιδή των σιτηρών και των φρούτων. Η Σπάρτη δεν βρέθηκε σε συνεχή πόλεμο μέχρι το δεύτερο μισό του 5^{ου} αιώνας. Για αρκετούς πολίτες – οπλίτες, η συνολική διάρκεια συμμετοχής σε μάχες, δεν υπερέβαινε τον ένα έως δύο μήνες το μέγιστο, σε όλη την διάρκεια της ζωής τους.

Στην συνέχεια θα αναφερθώ περιληπτικά για τον σκόπιμα «κακοποιημένο» **Καιάδα** της Σπάρτης, ενώ είναι γνωστό ότι και πολλές άλλες πόλεις είχαν αντίστοιχο Καιάδα αλλά για άλλους λόγους, ο κυριότερος των οποίων ήταν για τους καταδικασμένους στην εσχάτη των ποινών.

Η Σπαρτιατική νομοθεσία όριζε, όταν ένα αγόρι ερχόταν στη ζωή, ο πατέρας του είχε την υποχρέωση να το πάει να επιθεωρηθεί από μία επιτροπή, την οποία αποτελούσαν τα γηραιότερα μέλη της πόλεως. Η επιθεώρηση των νεογέννητων, γινόταν σε έναν χώρο τον οποίον ονόμαζαν «**Λέσχη**». Ήταν ο χώρος όπου συγκεντρώνονταν οι Σπαρτιάτες και τελούσαν τις στρατιωτικές και αθλητικές ασκήσεις τους. Εάν διαπίστωναν την ευρωστία και την αρτιμέλεια του παιδιού, επέτρεπαν στους γονείς του να το αναθρέψουν εκείνοι μέχρι την ηλικία των επτά ετών. Εάν διαπίστωναν ότι δεν ήταν αρτιμέλές ή ότι είχε ανίατη ασθένεια, το άφηναν οι ίδιοι στην τύχη του στο βάραθρο του **Καιάδα** που ονομαζόταν **Αποθέτης** και βρισκόταν στον Ταΰγετο. Πρέπει να διευκρινιστεί ότι δεν έριχναν τα παιδιά στο βάραθρο και ούτε τα θανάτωναν, αλλά τα εγκατέλειπαν να πεθάνουν από έλλειψη φροντίδας ή να τα βρει κάποιος και να τα αναθρέψει, όμως εκτός της Λακωνικής επικράτειας. Η συγκατάθεση των επιθεωρητών, ήταν απαραίτητη προϋπόθεση για την ένταξη ενός παιδιού στα Λακωνικά μητρώα.

Όπως αναφέρει ο Πλούταρχος (Αγησίλαος, 12), οι γονείς δεν είχαν το δικαίωμα να αναθρέψουν το παιδί τους, εάν δεν υπήρχε προηγουμένως η επιθεώρηση και η έγκριση της Πολιτείας.

Τα ήθη, τα έθιμα, οι συνθήκες και ο τρόπος ζωής που ανέφερα, ήσαν οι αξίες επάνω στις οποίες είχε δομηθεί η Σπαρτιατική πολιτεία και η κοινωνία, το σύνολο των οποίων υπήρξε η βασική αιτία για την μακροβιότερη κυριαρχία κράτους στην αρχαία ιστορία. Η ηγεμονία της Σπάρτης διήρκεσε επτά αιώνες (900 έως 190 π.Χ).

Το πολίτευμα αυτό το επαίνεσαν και το συμπάθησαν πολλές μεγάλες αρχαίες προσωπικότητες των γραμμάτων, της φιλοσοφίας, των τεχνών, της πολιτικής και της στρατιωτικής επιστήμης, ενώ οι δήθεν δημοκρατικοί και λαϊκιστές αντίπαλοι, τους αποκαλούσαν Λακωνίζοντες - Αριστοκρατικούς.

Η αντιπαλότητα των πολιτευμάτων, είχε σαν αποτέλεσμα την

σύρραξη και τον επάρατο εμφύλιο Πελοποννησιακό πόλεμο, που ενέπλεξε για είκοσι επτά χρόνια όλες τις Ελληνικές πόλεις σε μία ανήκουστη αδελφοκτόνα αιματοχυσία, τόσο στην ευρεία Ελληνική επικράτεια όσο και στην Μεγάλη Ελλάδα. Αυτό είχε το θλιβερό αποτέλεσμα, οι Ρωμαίοι - από μία ανύπαρκτη περιφερειακή δύναμη, να υποδουλώσουν με την πάροδο του χρόνου όλες τις Ελληνικές πόλεις της Μεγάλης Ελλάδος, και στην συνέχεια όλον τον εύρωστο και ανθηρό Ελληνισμό της Μεσογείου.

Το παρόν πόνημα, εκτός από την σχετική πληροφόρηση, επιθυμεί να τονίσει την αναγκαιότητα για τον μη φανατισμό με τα πολιτικά και τα παραπολιτικά, και την μη ταύτισή τους με τα κομματικά δρώμενα, διότι αυτά φανατίζουν και διχάζουν τους πολίτες, με αποτέλεσμα να τους οδηγούν μέχρι και σε αδελφοκτόνες πράξεις και ενέργειες.